

Reflexia ruských revolúcií (Fragmenty jazykového obrazu na základe spomienok svedkov)

Jozef Sipko

Inštitút rusistiky Filozofickej fakulty Prešovskej univerzity v Prešove
jozef.sipko@unipo.sk

Kľúčové slová: prehodnotenie hodnôt, prvá svetová vojna, Ruská revolúcia, nenávisť, dôsledky nenávisti, Lenin a boľševici, občianska vojna

Key words: reevaluation of values, World War One, Russian revolution, hate, consequences of hate, Lenin and the Bolsheviks, Civil War

Úvod

Pred sto rokmi, hoci bolo zaevidovaných na rôznych úrovniach množstvo proroctiev a hypotéz, sotva niekto dokázal predpovedať, ako bude vyzerat' rok 2017. V súvislosti so storočnicou ruských revolúcií sú zaujímavé a pozoruhodné najmä tie prognózy, ktoré boli pomerne rozšírené a ktorých ideovo-politický obsah mal najvýraznejší dosah na ďalší vývoj v Rusku, ale takisto na vývoj v ostatných krajinách. Vyjadrovala sa v prvom rade **veľká nespokojnosť** so stavom vtedajšieho sveta, čo bolo umocnené prebiehajúcou prvou svetovou vojnou. Uvedená nespokojnosť sa zosobňovala až v nenávisti voči predstaviteľom vtedajšej moci, ktorá z veľkej časti bola reprezentovaná najmä **európskou šľachtou** a jej najvyššími predstaviteľmi v osobách troch bratrancov: ruským cárom Mikulášom II., nemeckým cisárom Wilhelmom II. a anglickým kráľom Jurajom V., ku ktorým sa automaticky zaraďovala vláda rakúskeho cisára Františka Jozefa II. Popri európskej šľachte sa objektom nenávisti stali bohaté vrstvy spoločnosti, nazývané tiež **buržuji a kapitalisti**. Tých reprezentovali predovšetkým vládnuce kruhy Anglicka, Francúzska, USA a iných krajín. Hodnotová priepasť vtedajšieho sveta bola umocňovaná mnohými **intelektuálnymi** prúdmi, ktoré vyjadrovali nespokojnosť s tradičnými duchovnými hodnotami, čo V. Majakovský vyjadril známym veršom: *I pošli za izmami izmy*.

V nasledujúcich desaťročiach po Októbrovej revolúcii v ZSSR a v krajinách jeho spojencov rozhodujúcu úlohu zohrával **marxizmus-leninizmus**. No jeho základné teoretické diela boli vytvorené v druhej polovici 19. a začiatkom 20. storočia, pričom svoju mocenskú pozíciu zaujal práve po **Októbrovej revolúcii v Rusku**. Zostáva nesporným faktom, že vtedajší svet a Európa zvlášť sa dostali do stavu **veľkej ľudskej nenávisti**, ktorá dosahovala v jednotlivých krajinách špecifickú etnokultúrnu podobu. Vo vzťahu k Rusku sa pravidelné konflikty ako Smuta dajú charakterizovať podľa analógie s udalosťami začiatkom 17. storočia alebo známym puškinizmom z historickej povesti Kapitánova dcéra: *Russkij bunt – bessmyslennyj i bespoščadnyj. – Ruská vzburá je nezmyselná a nemilosrdná*.

Podľa komunistov sa šťastie malo dosiahnuť prostredníctvom triedneho boja a po ňom už mala nastúpiť svetlá budúcnosť.

1 Historické svedectvá nehistorikov

To všetko obyvatelia Ruska zažili pred sto rokmi a hádam najpresvedčivejšie a veľmi živo našej generácii tieto udalosti približujú mnohí **spisovatelia**. Ľudská nenávisť, často bezhraničná, nezmyselná a nemilosrdná, nadobudla vtedy strašné podoby. Ukazuje to ruská spisovateľka Aľa Rachmanovová (1899 – 1991) so svojimi denníkmi z obdobia ruských revolúcií, ktoré vyšli v slovenskom preklade v r. 2011. Autor mal k dispozícii český preklad pod názvom *Studenti, láska, Čeka a smrť* (Premedia, 2012). Je zaujímavé, že český preklad je

realizovaný z nemeckej verzie knihy: *Studenten, Liebe, Tscheka und Tod*, ktorý bol vydaný v r. 1931. Ako čítame v krátkej anotácii, „v období medzi dvoma svetovými vojnami boli jej diela európskymi bestsellermi, ale v Rusku sa vydania nikdy nedočkali“. Denníky mladej študentky Ale približujú vtedajšiu dobu cez jej osobné zážitky, dojmy, pocity, teda prostredníctvom všetkého prežitého a precíteneho, pričom pocitová stránka jej svedectva je veľmi presvedčivá, istým spôsobom historizovaná. Na základe jej knihy je možné vytvoriť si určitý obraz ľudskej nenávisti, ktorú vyprodukovali ľudia vtedajšej doby. Nenávisť v podobe slov sa premenila často na diabolské činy, ako to ukázal vo svojich dielach Dostojevský (*Besy – Diablom posadnutí*). Analogické umelecké diela boli a sú vydávané dodnes.

2 Záhady ľudskej duše

Prečo došlo k takým tragédiám, aké sa odohrávali pred sto rokmi v Rusku a v iných krajinách? Samozrejme, že historici na to odpovedia podrobnými rozbormi mnohých stránok vtedajšieho života. Spisovateľ neraz ide hlbšie, príčiny hľadá v samotnom **duchovnom živote človeka**, kde bez ohľadu na dobu nachádza rôzne podoby ľudskej **nespokojnosti**, ktorá často nevyplýva z materiálnych nedostatkov, ale z ľudskeho egoizmu. Veď prvú svetovú vojnu rozpútali tie najmajetnejšie vrstvy. Istý psychologický základ tohto stavu nachádzame v slovách dievčiny z bohatej rodiny v knihe Rachmanovovej: *Som príliš šťastná, a preto som nešťastná... a keď si pomyslím, že to tak bude aj o desať rokov, tak sa ma zmocňuje hrôza* (Rachmanovová, 2012, s. 11).

V psychológii ruského človeka mnohí autori evidujú akýsi zmysel pre *stradanije – utrpenie*. Osud mladej *Ninočky*, ktorej šťastie nedopriali ani vlastní rodičia a prinútili ju vydať sa za staršieho a nemilovaného muža, je komentovaný takmer v duchu Dostojevského: *Ninočka by šťastie s učiteľom, ktorého miluje, neunesla. S prokurátorom, ktorého nemiluje, nešťastie unesie* (Rachmanovová, 2012, s. 73).

V Rusku dlhé stáročia žili stúpenci rôznych siekt, často to boli fanatici a ruská duša sa v týchto formách duchovných hľadání svojrázne prejavovala aj v 20. storočí: *Najviac ho znepokojujú flagelanti, novokrstenci, staroverci a sebaspaľovači* (Rachmanovová, 2012, s. 75).

Práve v období pred ozbrojenými konfliktmi je možné zaznamenať zvýšenú intenzitu ľudskej nevraživosti a nenávisti. Ruský historik Nazarov (2004) pri analýze tlače z rokov pred prvou svetovou vojnou konštatoval, že keby nebolo tlače, tak prvá svetová vojna nevypukne. Pritom vtedy ani zďaleka médiá nemali takú pozíciu ako dnes, no vo veľkej miere šíрили **nenávisť a etnofóbiu**, čo vo veľkej miere pripomína dnešok. Nenávistné slovo, ktoré ako začiatok všetkého zohralo svoju nespornú a snád' až rozhodujúcu úlohu v nasledujúcich tragických udalostiach. Sedemnásťročná dievča po jednej tragickej udalosti si kladie aj takú zásadnú otázku: *Môžu sa ľudia skutočne tak nenávidieť, že ich ani smrť nezmierni?* (Rachmanovová, 2012, s. 19).

Ako sa mohlo stať, že mnoho ľudí podľahlo radikálom? Tí najčastejšie pod heslami slobody, rovnosti, bratstva agitovali za nový, lepší a spravodlivý svet bez vykorisťovania, v ktorom nebudú chudobní ani bohatí, a preto je potrebné istou formou násilia a triednym bojom tento svet začať budovať. Pritom mnohí radikáli ako veľmi schopní revolucionári dokázali presvedčiť masy prostých ľudí zrejme aj na základe vlastných rečníckych schopností. Dnes tento prístup skúma **lingvistika lži** (Weinreich, 1987), podľa ktorej treba vedieť ľudí predovšetkým presvedčiť o svojich ideách bez ohľadu na ich skutočnú podstatu. Túto vlastnosť mali mnohí ruskí revolucionári, ktorí najprv slovom začali budovať základy svojej moci. Vlastne pred masami hovorili to, čo masy chceli počuť: *V živote nepotrebujeme úprimnosť, ale zdvorilosť* (Rachmanovová, 2012, s. 39).

Vlastne všetky úryvky z denníka Ale sa priam núkajú na **aktualizáciu**. Slovenský minister vnútra vo večernom televíznom spravodajstve v októbri 2017 na RTVS analyzoval

výsledky kriminality na Slovensku a okrem iného uviedol: *Pätina vrážd na Slovensku za rok 2016 bola spáchaná v rodinách!*

V tomto konštatovaní môžeme nájsť istý dôvod nenávisti medzi blízkymi ľuďmi. Národ je tiež v širokom zmysle rodina a najhroznejšie boli vždy občianske vojny, o čom veľmi mnoho vypovedá história Ruska a iných krajín. Nezabudnuteľná je v tejto súvislosti scéna z románu M. Šolochova Tichý Don, v ktorej bolševik Michail Koševý verejne zastrelí brata svojej nastávajúcej Petra Melechova a po týchto udalostiach príde k Melechovovcom a nastáva ťažký dialóg s matkou zastreleného. Grigorij Melechov, nastávajúci švager M. Koševého, pri hádke povie: *Miša, ty si podliak!* Ako mohol nastať taký stav, v ktorom sa dokázali vraždiť veľmi blízki ľudia? Jedna scéna z mítingu, na ktorom reční mladá revolucionárka, má silnú výpovednú hodnotu, keď dotyčná vyzýva k tej najväčšej nenávisti: *Pomstite sa všetkým, všetkým buržuom, všetkým bohatým. Nech robotníci zoberú moc do svojich rúk. Smrť im všetkým! Ale nie obyčajnú smrť, ale plnú utrpenia, ich krv treba prelievať po kvapkách. Mučte ich a trápte.* (Rachmanovová, 2012, s. 46).

Podobná nemilosrdnosť bola rozšírená na oboch stranách rozdeleného Ruska. Hovorí o tom scéna, keď Al'a vidí na ceste veľmi zle oblečených a úboho vyzerajúcich ľudí v reťaziach, ktorí idú v sprievode „pod konvojom“. Vyvolalo to v nej veľmi zlé pocity, ktoré nevedela skryť, čo zbadal jej známy: *Čo je s vami? To sú predsa obyčajní vyhnanci. Sme predsa na Sibírskej ceste* (Rachmanovová, 2012, s. 48).

Nenávisť zákonite prináša so sebou ďalšie negatívne city, ľudia sú viac nevraživí, zlostní, nechotní a hľadajú vedome či podvedome príležitosť na prejavenie svojich negatívnych pocitov. Dokonca na študentskom plese sa rozhodli prestať so zábavou: *Naše srdcia sú naplnené smútkom za padlými a nenávisťou k tým, ktorí ich hnali na smrť!* (Rachmanovová, 2012, s. 56).

Pritom vo vtedajšej oficiálnej ideológii sa hlásali kresťanské hodnoty *lásky k blížnemu*. Príznačné sú v tomto kontexte slová nemeckého cisára Wilhelma II.: *Viem, že je to nekresťanské a nesprávne, ale ja tých Slovanov nenávidím.*

Pocity nenávisti, ktoré zachvátili pred prvou svetovou vojnou a v rokoch vojny, vrátane občianskej, Európu a Rusko, neboli ojedinelé a nachádzame ich v minulosti aj v súčasnosti. Práve na výročie Veľkej francúzskej buržoáznej revolúcie 14. júla 2015 jeden, podľa Dostojevského bes, na pešej zóne v Nice zabil 84 ľudí! V Nórsku podobný nečlovek zabil 77 ľudí a čas od času čítame o tom, ako sa vo väzení sťažuje na porušovanie svojich ľudských práv. Je tu zákonitá otázka: sú masoví vrahovia ľudia?!

V nastupujúcej sovietskej ideológii boli veľmi frekventované výrazy o ľudskosti, ktorá mala dominovať v novej spoločnosti. Počas sovietskej éry boli veľmi aktívne **ideologémy**: *Bratskije narody, bratskaja semja narodov, družba narodov*. Stačí si pravidelne všímať nedávny srbsko-chorvátsky či súčasný rusko-ukrajinský konflikt. Podobné nekompromisné nepriateľstvá sú v súčasnosti v arabskom svete, v Afrike a inde. A koľko je nenávisti a negativizmu v súčasných médiách! Keď sa naskytne možnosť súčasným besom, ničím sa nebudú líšiť od svojich revolučných predchodcov. Otravným príkladom besovstva je masová vražda, ktorá sa odohrala v americkom Las Vegas 1. 10. 2017, keď bolo zastrelených 58 ľudí a viac ako 500 zranených.

3 Nenávisť a jej podoby

Februárová revolúcia a zvrhnutie cára v r. 1917 sa považuje za nekrvavú revolúciu. No dobové svedectvá hovoria o niečom úplne inom. Ľudská zloba, často bezhraničná nenávisť a pocit beztrestnosti mnohých jednotlivcov umožňovala páchať už počas Februárovej revolúcie hrozné zločiny často na nevinných ľuďoch. Jednoduchý príslušník cárskej armády bol zavraždený veľmi krutým spôsobom: *V Petrohrade mu rozpárali brucho*

bajonetom a zomrel na mieste. Zostali po ňom tri deti. A koľko policajtov zabili. Hovorila, že policajti nie sú ľudia (Rachmanovová, 2012, s. 109).

Obzvlášť kruto sa správali **vojaci**, ktorí dezertovali z frontu. V ich postojoch voči starému režimu sa zosobňovali nenávisťné pocity mnohých generácií ruských vojakov najmä z radov nevoľníkov, slúžiacich samoderžaviu, ktorí boli často tvrdo trestaní, ponižovaní a v revolučných mesiacoch r. 1917 sa pomstili hlavne dôstojníkom: *Vojaci na zhromaždení žiadali, aby mohli cestovať zadarmo vlakmi prvej a druhej triedy, aby nemuseli nocovať v kasárňach... a aby nemuseli zdraviť každého špinavého dôstojníka.* (Rachmanovová, 2012, s. 117).

Dôstojníci boli obzvlášť nenávidenou skupinou medzi jednoduchými ruskými vojakmi. Pôvodná vojenská disciplína, bez ktorej sa nemôže udržať žiadna armáda, sa v podstate rozložila, dôstojníci boli šikanovaní a zabíjaní a dochádzalo k anomáliám všetkého druhu. Jeden dôstojník to komentoval slovami: *Vojakom musíme vykať a oni nám tykajú.* ((Rachmanovová, 2012, s. 119).

Dôstojníci sa často cítili pre svojvôľu vojakov bezmocne. Boli šikanovaní, urážaní, ponižovaní. V jednom prípade vojak napľul dôstojníkovi do tváre len za to, že ten vyžadoval od neho pozdrav. Dôstojník sa zastrelil: *Vojaci vyhlásili: „Tak to má byť, pes má zdochnúť ako pes.“* (Rachmanovová, 2012, s. 121).

Vojaci svoju zlobu prenášali aj na civilov. Keď dezertovali z frontu, tak v mestách a hlavne v Petrohrade sa stali nekontrolovanou a veľmi nebezpečnou silou, ktorá násilím na nevinných ľuďoch vybíjala rokmi nazhromaždenú zlobu: *Vlaky sú plné vojakov, keď sa im niekto nepáči, vyhodia ho v plnej rýchlosti cez okno.* (Rachmanovová, 2012, s. 117).

Podobné svedectvá nachádzame v spomienkach iných autorov, ktorí boli svedkami revolúcie v Rusku. Felix Jusupov (2014) vo svojich memoároch uvádza celý rad analogických príbehov, v jadre ktorých bola nenávisť, zloba a zločin: *12. marca vypukla revolúcia. V Peterburgu sa ozýva strelba, sú tu mnohé požiare. Takmer celá armáda a polícia prešli na stranu revolúcie.* (Jusupov, 2014, s. 230).

Jusupov tiež zaznamenal podobné násilie zo strany vojakov ako Rachmanovová. Treba uvedomiť, že v ruskej armáde dôstojníci pochádzali najmä z radov šľachty, čo ešte viac zvyšovalo nenávisť voči nim zo strany jednoduchých vojakov, zväčšia potomkov bývalých nevoľníkov: *Nastúpil koniec ruskej armády. V niektorých jednotkách už zabíjali dôstojníkov.* (Jusupov, 2014, s. 233).

To bola zatiaľ iba Februárová revolúcia, no teror sa už začínal. Najprv živelný, vychádzajúci z dlho potlačovanej nenávisti vojakov, robotníkov, mužíkov, ktorý sa neskôr premenil na organizovaný teror v tej najhroznejšej podobe, keď ľudská bytosť neznamerala doslova nič, bola úplne bezbranná pred inou „ľudskou bytosťou“, ktorá nadobudla reálnu podobu *besov*. Aj v tomto prípade sa žiada uviesť ilustráciu z knihy V. Moulisa (2002), v ktorej autor hovorí o zaobchádzaní s väzňami na Soloveckých ostrovoch, kde v predchádzajúcich obdobiach boli kláštory a zneli modlitby mníchov. Hneď začiatkom dvadsiatych rokov sa premenili na peklo: *Besy sa tu mohli vyburíť: priväzovali nahých väzňov k stromu, aby sa stali korisťou komárov. Jedným z najkrutejších spôsobov popravy bolo priviazať väžňa k balvanu a zhodiť ho z vrchu. Väzňami tu boli aj deti. Pri zaobchádzaní s človekom neexistovalo žiadne tabu.* (Moulis, 2002, s. 21).

Červený teror bol zo začiatku namierený proti triednym nepriateľom, ktorí pochádzali z majetných vrstiev. Postupne uvedené označenie mohol dostať každý, vrátane samotných boľševikov, ktorí v boji o moc podľahli svojim kolegom. Vládnuci boľševici vo veľkej miere útočili proti predstaviteľom inteligencie a opäť sa môžeme obrátiť k románu Dostojevského *Besy*, v ktorom P. Verchovenský predpovedá osud talentovaných ľudí: *Zadusíme každého génia už v kolíske.* (Moulis, 2002, s. 26). A veď Verchovenský nepochádzal z proletárskych

ľudových vrstiev, tak isto ako vodcovia ruských revolúcií, medzi ktorými idea revolúcie nebola celkom odmietaná, ba v istom zmysle bola pre nich príťažlivá. Jusupov cituje slová Rozanova z jeho textu *Revolúcia a inteligencia: S radostou si inteligencia posedela na predstavení Revolúcie, a keď išla do šatne po kožuchy, aby odišla domov, kožuchy jej rozkradli a domy podpálili.* (Jusupov, 2014, s. 235).

Ako každá sociálno-politická zmena aj Februárová revolúcia vytvorila priestor pre mnohých amorálnych ľudí. Veď k revolúcii sa „pridali“ rôzni karieristi, ktorí s proletariátom nemali nič spoločné. V jednoduchom človeku zostal horký pocit, že najviac trpí stále iba on: *Niektorí z vyšších vrstiev si pripli červené stužky a išli sa prechádzať do mesta. Chudáci sa budú mať stále zle.* (Rachmanovová, 2012, s. 109).

Takmer všetci sa považovali za revolucionárov, ľudia si vytvárali nové osobnosti, do ktorých vkladali veľké nádeje. Týkalo sa to napríklad Kerenského, posledného predsedu Dočasnej vlády, ktorú v októbri 1917 zvrhli bolševici: *Továreň na sladkosti začala vyrábať bomboniéry s jeho podobizňou.* (Rachmanovová, 2012, s. 115).

Mnohí ľudia mali veľké ilúzie a verili, že po Februárovej revolúcii nastanú krásne časy, ruskí ľudia budú konečne šťastní a nastane skutočná spravodlivosť. Nepočítali však s tým, čo im pripravujú Besovia ruskej revolúcie (Moulis, 2002). V jednom liste zamilovaného mladého muža sú slová: *Náš národ sa konečne oslobodil a našiel šťastie. Sme všetci presvedčení, že vojna sa už skoro skončí a my začneme v mieri budovať nové Rusko.* (Rachmanovová, 2012, s. 115).

Masy verili v nastupujúci nový svet, šťastný a spravodlivý. Veď cár padol, vojna sa skončí a nastanú dni slobody, lásky a bratstva. Dokonca aj na pohrebe vzácneho človeka vebili revolúciu a na neho ako keby zabudli: *Odohrávala sa tu óda na revolúciu, iba na mŕtveho všetci zabudli.* (Rachmanovová, 2012, s. 115).

Ilúzie pokračovali a šíрили sa medzi obyvateľstvom, ktoré verilo, že pracujúci ľudia budú v Rusku po revolúcii naozaj vládnuť. Verili tomu aj na univerzitách: *Náš docent hovorí, že už skoro budú rady robotníkov a vojakov spolupracovať s vládou.* (Rachmanovová, 2012, s. 116).

Proklamované heslá o slobode a spravodlivosti, prostredníctvom ktorých sa mala vytvoriť nová spoločnosť, v podstate zostali iba heslami. Už pred Októbrovou revolúciou niektoré revolučné orgány, ako boli *rady vojakov a robotníkov*, konali svojvoľne bez ohľadu na zákonnosť a v podstate na túto radikálnosť doplatili všetci. Mnohí sa pýtali: *Kde je sľúbená sloboda slova a zhromažďovania, kde je sloboda prejavu?* (Rachmanovová, 2012, s. 130).

V tejto súvislosti sa nedajú nespomenúť všeobecne známe fakty u nás po druhej svetovej vojne, keď niektorí bývalí prisluhovači starého „klérofašistického“ režimu a príslušníci Hlinkovej gardy sa stali súdruhmi. Podobné vhodné podmienky pre Čechovových chameleónov nastali u nás po r. 1989. Verejne odhadzovali členské legitímácie komunistickej strany a mnohí z nich sa zapojili do budovania slobody a demokracie, privatizácie a priamych krádeží. Tak to bolo aj v Petrohrade v rokoch revolúcie. Jedna pani sa takto chváli obrovským kobercom: *Poslal nám ho Serjožka. Keď bola v Petrohrade revolúcia, rabovalo sa v palácoch.* (Rachmanovová, 2012, s. 109).

Bolševická ideológia hlásala zvrátenú teóriu triedneho boja, pričom hlavným kritériom kvality človeka mal byť jeho pôvod. Ako sa skoro ukázalo, aj medzi ľuďmi z majetných vrstiev boli čestní, mravní a principiálni občania, čo neraz chápali aj ľudia z pracujúcich tried. O jednom majiteľovi továrne sa s úctou vyjadrovali všetci aj po jeho smrti: *Celý svoj život zasvätil ľuďom a robotníci to chápu. Jeho telo uložili do červenej rakvy.* (Rachmanovová, 2012, s. 111).

Počas „nekrvavej“ Februárovej revolúcie sa už vytvárali hlavné rysy tých udalostí, ktoré nasledovali o pár mesiacov. Začalo prenasledovanie ľudí zo štátnej správy cárskeho Ruska,

nedodržiavali sa žiadne zákony a bezhraničné násilie, ba priam zločiny, sa prikrývali pred bezbranným ľudom revolučnými heslami. Zatknutého gubernátora viedli po meste, ľudia po ňom hádzali blato a inak ho ponižovali: *Odvliekli celé zariadenie jeho bytu a zdivený dav pritom kričal: „Kradnite nakradnuté“*. Súdruhovia ho zabili a jeho *mŕtvolu vyhodili z vlaku*. (Rachmanovová, 2012, s. 127).

Lingvokultúreému červený teror oficiálne do komunikácie aj do života uviedli boľševici najmä po zavraždení jedného z nich Urického a po atentáte na Lenina v auguste r. 1918. Vtedy boli prekonané aj tie najvyššie hranice krutosti. Revolučné násilie a uvedený teror najprv organizovali rady vojakov a robotníkov. Do radov revolučných orgánov vstupovali aj rôzni kriminálnici, ktorých vyhlasovali za politických väzňov cárskeho režimu: *Dnes je každý zločinec politickým väzňom*. (Rachmanovová, 2012, s. 129).

V uvedenej atmosfére narastala nenávisť proti všetkým majetným ľuďom, proti majiteľom závodov a fabriek a iných výrobných podnikov. Radoví zamestnanci vo svojej nekontrolovanej zúrivosti dokázali páchať ohavné zločiny. V jednom podniku žiadali zamestnanci zvýšenie platu: *Keď im majiteľ podniku povedal, že to nepôjde, hodili ho do drvičky*. (Rachmanovová, 2012, s. 136).

4 Bojový ateizmus

V revolučnom prostredí sa rozširovala nie iba ateistická propaganda, ale doslova fyzický boj proti nositeľom viery. Boľševici v tomto zápase prekonávali samých seba. Ich propagandisti vehementne útočili proti kňazom, veriacim, ničili chrámy, kláštory a ako autorka zaznamenala, útočili priamo proti Bohu: *Rusko nepotrebuje ani cára, ani Boha* (Rachmanovová, 2012, s. 53).

Ateizmus sa rozširoval v Európe a v Rusku už pred vojnou, dosť často medzi mladými ľuďmi a medzi študentmi. V revolučných rokoch sa ateizmus vystupňoval, no boli ľudia, ktorí sa mu rozhodne bránili, napríklad mužíci, ktorých v prostredí inteligencie považovali za zaostalých. Jedna roľníčka si vybrala mladých ľudí na zber úrody slovami: *Kto neverí v Krista, ten mi úrodu zväzať nesmie, skazila by sa*. (Rachmanovová, 2012, s. 59).

V atmosfére revolučných hľadání sa vyslovovali rôzne extrémne idey, ktoré mali znamenať začiatok úplne nového sveta, v ktorom už nie sú potrebné žiadne predchádzajúce hodnoty, spojené s vierou a kresťanstvom: *Cirkevná svadba je nezmysel*. (Rachmanovová, 2012, s. 126).

Násilie sa s veľkou zúrivosťou páchalo aj v cirkevných inštitúciách, v kláštoroch a malo beštiálne podoby. Cirkevné inštitúcie sa spájali s cárskym režimom, s vykorisťovateľskými triedami a v rôznych podobách uvedená tendencia bojového ateizmu pokračovala počas celého sovietskeho obdobia: *Dav vyraboval kláštor. Väčšinu mníchov pozabíjali*. (Rachmanovová, 2012, s. 136).

Jeden z vedúcich predstaviteľov boľševikov Kujbyšev napísal knihu Biblia pre veriacich a neveriacich, v ktorej sú obsiahnuté všetky hlavné idey boľševického ateizmu. Aj v tomto prípade nachádzame pokračovanie radikálnych foriem ateizmu Francúzskej revolúcie. Sovietsky bojový ateizmus nachádzal veľkú oporu v naliehavých Leninových výzvach: *Čím väčšie množstvo reakcionárskych kňazov bude zastrelených, tým lepšie*. (Moulis, 2002, s. 50).

5 Viera

V čase zostrovania sociálneho, politického a ideologického napätia sa do pasívneho postavenia dostávala viera a pravoslávna cirkev, čo sa vystupňovalo osobitne po revolúcii. Naozajstné ľudské hodnoty, ktoré obsahovalo aj kresťanské učenie, zostávali už iba vo vedomí niektorých starších ľudí. Takým bol napríklad deduško: *Všetci ho milujú, pretože si vie ctiť človeka. Jeho oblúbené príslovie je: „Nie sto rubľov treba mať, ale sto priateľov“*. (Rachmanovová, 2012, s. 70).

No také mravné postoje boli v čase vojny a sociálneho napätia začínajúcej všeobecnej nenávisti už zriedkavé. Starší ľudia akoby cítili, že sa v Rusku blíži katastrofa, a nachádzali jej rôzne ukazovatele. *Babička* cítila nešťastie v tom, ako: *Rozkvitol veľký biely kaktus a podľa nej sa blíži nešťastie alebo smrť*. (Rachmanovová, 2012, s. 71).

Ľudia sa ešte snažili dodržiavať kresťanské tradície a pravoslávne obrady, pričom dochádzalo navonok ku komickým situáciám, ktoré ako keby nevešteli nič dobré, keď si koledujúci splietli dve ruské slová, čo nakoniec bolo v istom zmysle zlovestné: *Namiesto cirkvevnoslovanského „volchvi“ spievali „volki“ a pieseň znela: „a vlci prišli za hviezdou“*. (Rachmanovová, 2012, s. 71).

Záver

Storočnica ruských revolúcií poskytuje možnosť mnohostrannej analýzy udalostí, ktoré boli spojené s nenávisťou a bezhraničným násilím. Korene uvedených tragédií možno hľadať v „hodnotách“, ktoré pred prvou svetovou vojnou a ruskými revolúciami presadzovali najmä vládnuce vrstvy vtedajšieho sveta, ktoré sa napokon ocitli v podobe zvrhnutých orlov (Mitterand, 2013). Veľkou tragédiou a paradoxom je skutočnosť, že dovtedy najväčší známy vojnový konflikt v dejinách – prvú svetovú vojnu – rozpútali proti sebe „kresťanské národy“. Ako ukazujú dobové texty, rôzne memoáre, denníky a spomienky, jeden zo základov vojnového konfliktu sa profiloval v pocityvej stránke miliónov ľudí, ktorí boli pomerne ľahko zmanipulovaní do veľmi rozšírenej **etnofóbie**. Jej dôsledky sa neskôr prejavili v druhej svetovej vojne a v rôznych formách pretrvávajú do súčasnosti.

Literatúra:

- BAUER, J. (2013): Milenec rudé komisařky. *Svědectví zapomenutého rukopisu*. Brno: MOBA.
 JUSUPOV, F. (2014): *Memuary v dvuch knigach*. Moskva: Zacharov.
 KOLPAKOV, L. (2017): „ŽZL“ rasšifrovvyvajet čornyje jaščiki istoriji. *Literaturnaja gazeta*, č. 12 (23-03-2017), s. 10–11.
 MITTERAND, F. (2013): *Zvrhnutí orli*. Bratislava: Kalligram.
 MOULIS, V. (2002): *Běsové ruské revoluce*. Praha: Dokořán.
 NAZAROV, M. (2004): *Rossija nakanune revoluciji i fevral' 1917 goda*. *Naš sovremennik*, č. 3 (03-2004), s. 145–183.
 RACHMANOVOVÁ, A. (2012): *Studenti, láska, Čeka s smrt*. Praha: Premedia.
 SPIRIDONOVA, L. (2017): *Gorkij i revolucija. Pisatel' ne priňal krasnyj Okt'abr*. *Literaturnaja gazeta*, č. 12 (23-03-2017), s. 4–5.
 WEINREICH, CH. (1987): *Lingvistika lži. Jazyk i modelirovanije social'novo vzaimodejstvija*. Moskva: Progress.

Summary

A Century of Russian Revolutions (Fragments Of Linguistic Picture)

The author analyzes certain socio-political phenomena before World War One and their depiction mainly in the Russian environment. He bases his research mainly on contemporary articles whose authors were the eyewitnesses of the above-mentioned events. The analyses clearly proves that both European as well as Russian society show signs of mutual hate that has spread not only into international relations but also into domestic, mostly Russian environment. It is mainly this background of human hate that has given rise to all kinds of radical groups and organizations that have been profaning and dismissing all the traditional values. They have come with new ideas of a better world and have found a vast support among wide masses of inhabitants. As a result this has only led to even greater level of violence and we can see the evidence of these unwanted processes to this day.